

آشنایی با معماری جهان

۷- رنسانس و باروک

الف- معماری رنسانس (بخش سوم رنسانس متأخر)

لادن اعتضادی

دانشکده معماری و شهرسازی

دانشگاه شهید بهشتی

۱۳۹۹-۱۴۰۰

اطوار گرایي در معماری و هنر (آدابِ تجملاتی) Mannerism

- منریسم (زبان فرانسه) و «منیریسم» (زبان انگلیسی) سبک هنری قرن ۱۶ تا ۱۷ میلادی است که صورت‌های متنوعی در هنرها دارد. در معماری گرچه متأثر و بازتابی از ایده‌های استادان رنسانس مترقی مانند لئوناردو داوینچی، رافائل و میک‌آنجلو است: تأکید بر تناسبات، تعادل، هماهنگی و زیبایی آرمانی، اما نهایتاً در تعیین این کیفیت‌ها به گونه‌ای دیگر گام برداشت به حدی که ترکیباتی را در معماری بوجود آورد که گاهی تقارن را که اصلی رنسانسی بود از دست داده و نیز به طرزی غیر طبیعی تجملاتی و افراطی شد.

- این سبک به خاطر پیچیدگی‌های روشن‌فکرانه و کیفیات غیرطبیعی که ادعای طبیعی بودن داشتند مورد توجه بود. منریسم تنش در «ترکیب» و عدم تعادل را نسبت به اصول «وضوح» و «تعادل» در رنسانس اولیه ترجیح می‌داد. این سبک در موسیقی و ادبیات ویژگی‌های خاص خود را پیدا کرد، اما در معماری چنان بود که، منتقدان معماران این دوره را شاگردان استادانی می‌دانند که کمتر از توانمندی بالای استادان خود در «خلق فضا» برخوردار بودند و در نتیجه روی به پیچیدگی‌های تجملی و تزئین افراطی در بنا و نماسازی آوردند.

گویی اصل عمده این معماران توجه به نماسازی‌های منقش و پرکار بود که اشرافی مآبی جامعه شهری ثروتمند این دوره را بازتاب می‌داد. (اقتباس از نظر جنسن در «تاریخ هنر»).

منریسم یا رنسانس متأخر (قرن ۱۶ میلادی)

- منریسم (منیریسم) در دوران «رنسانس متأخر» ظهور کرد و سبکی در هنر است که از ۱۵۰۲ تا ۱۵۳۰ در اروپا گسترده شد ولی تا پایان قرن ۱۶ ادامه داشت تا این که سبک باروک از قرن ۱۷ به بعد به طور گسترده در اروپا و به نحو خاص در ایتالیا جایگزین آن شد. خارج از ایتالیا و در کشورهای شمالی، این سبک «منریسم شمالی» نامیده می‌شد که تا اوایل قرن ۱۷ ادامه داشت.
- منریسم در ادبیات و موسیقی و نقاشی* نیز پدید آمد. تبیین منریسم در بین مورخان هنر بحث انگیز است، به طور مثال آن را برای هنرهای (به جزمعماری) دوره‌ای از گوتیک متأخر هم به کار برده‌اند.
- منریسم در معماری به عنوان دوران سپری شدن عصر هنرمندان خلاق رنسانس مترقی عنوان شده است. (تاریخ هنر جنسن)
- اما در همین عصر یعنی نیمه تا آخر قرن ۱۶، شاهد حضور هنرمندی خلاق و صاحب سبک و نظریه پرداز به نام «پالادیو» هستیم.

* در نقاشی اغراق های غیر طبیعی در طرح فیگور و تأکید بر فرم پیچیده فیگور و تناسبات غیر واقعی آن و گریز از پس زمینه های رنسانسی که دارای ژرفنمایی بودند؛ با تأکید بر پس زمینه تخت یا تاریک و تأکید بر گرایشهای مذهبی نقاش و.... متفاوت با نقاشی رنسانس ناب است.

تفاوت مشهود در حد اقل پرداخت
و تجمل در نماهای رنسانس
مترقی، در آثار میکل آنجلو
مانند:

Palazzo Nuovo, Roma

(تصاویر این صفحه)

با کارهای اغراق آمیز نسل بعدی

(تصاویر صفحات بعد)

Palazzo della Carovana, Pisa (اثر جورجيو وازاری)

نمونه‌ای از کارهای نسل بعدی: نمای پرکار «منریستی» ضمن تبعیت از اصول رنسانس و الهام از طرح پلکان میکل آنجلو

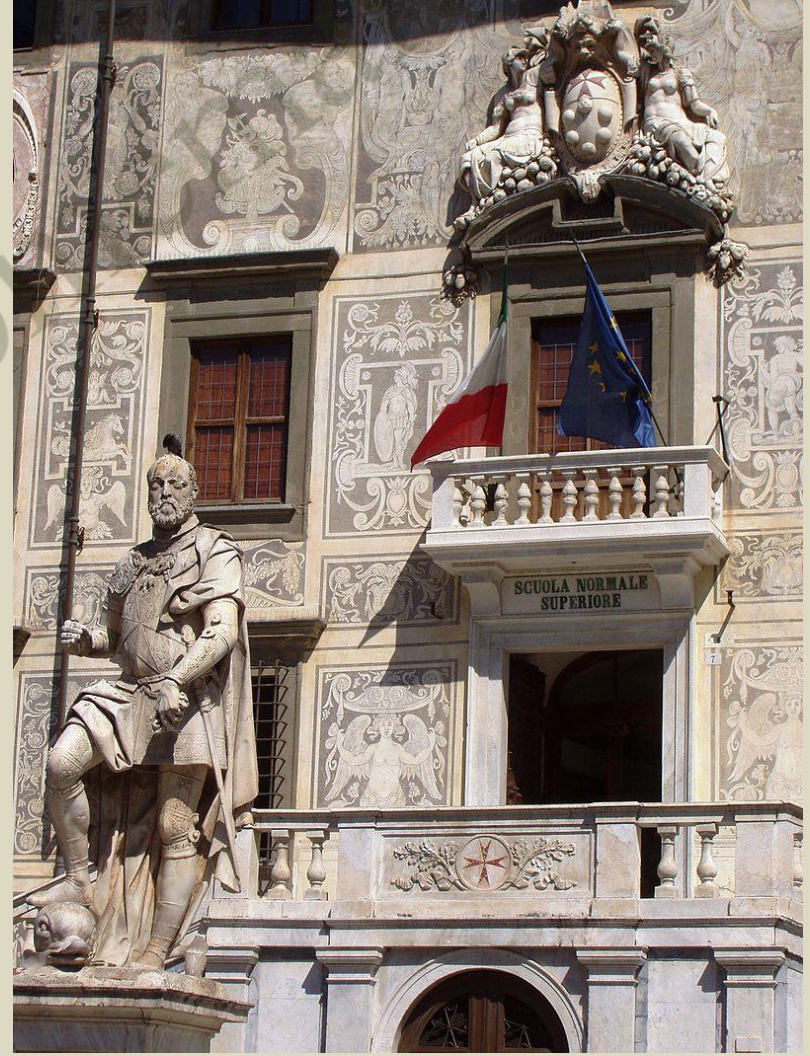
ساختمان کاروانا در پیزا

جورجو وازاری، ۱۵۶۲-۶۴

تضاد در طراحی نماک بیرونے با نماک حیاط مرکزک

در ساختمان «کاروانا»

راست: «پالاتزو کارووانا» اثر وازاری
تزئینات تجمل گرایانه و پرکار در نماهای بیرونی
چپ: «پالاتزو ماتئی» اثر کارلو مادرنو

منریسم: تزئینات تجمل‌گرایانه و پرکار در نماسازی

Loggetta del Sansovino

۱۵۳۸-۴۶

نماسازی افراطی

منریستی

یک لژ (سایه بان مشرف

به خیابان) در پایین برج

ناقوس میدان

«سن مارکو» در ونیز

قابل مقایسه با

نماسازی و خلاقیت

در فضا سازی پالادیو

در مبحث بعدی

«آندریا پالا دیو»

Andrea Palladio

معمار خلاق رنسانس متأخر

www.tarikhmemari.ir

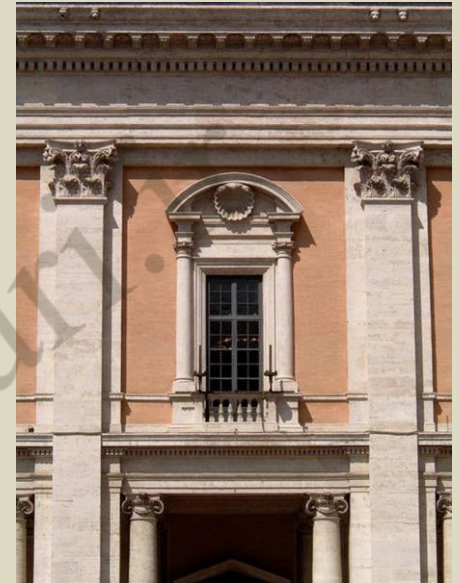
پالادیو و آثارش :

مرمت بنا و تغییرنمای گوتیک «تالارشهر» «ویچنتزا» به نمایی رنسانسی که اکنون «بازلیکای پالادیویی» نام دارد این نماسازی قابل مقایسه است با نماهای اسلایدهای پیشین، (دوراز گرایش‌های منریستی و وفادار به بنیادهای رنسانس است).

نما با جزئیات متنوع اما از اصل سادگی رنسانسی برخوردار و از تزئینات و اطوار منریستی در آن پرهیز شده‌است. اصول تناسب و تعادل و هارمونی و تقارن و ریتم و پرسپکتیو را همراه با وقار رنسانسی حفظ کرده‌است. ضمناً خلاقیت در طرح جزئیات و ریتم نما، تنوع، حرکت و حالت دور از جمود نسبت به نماهای رنسانس متقدم دارد.

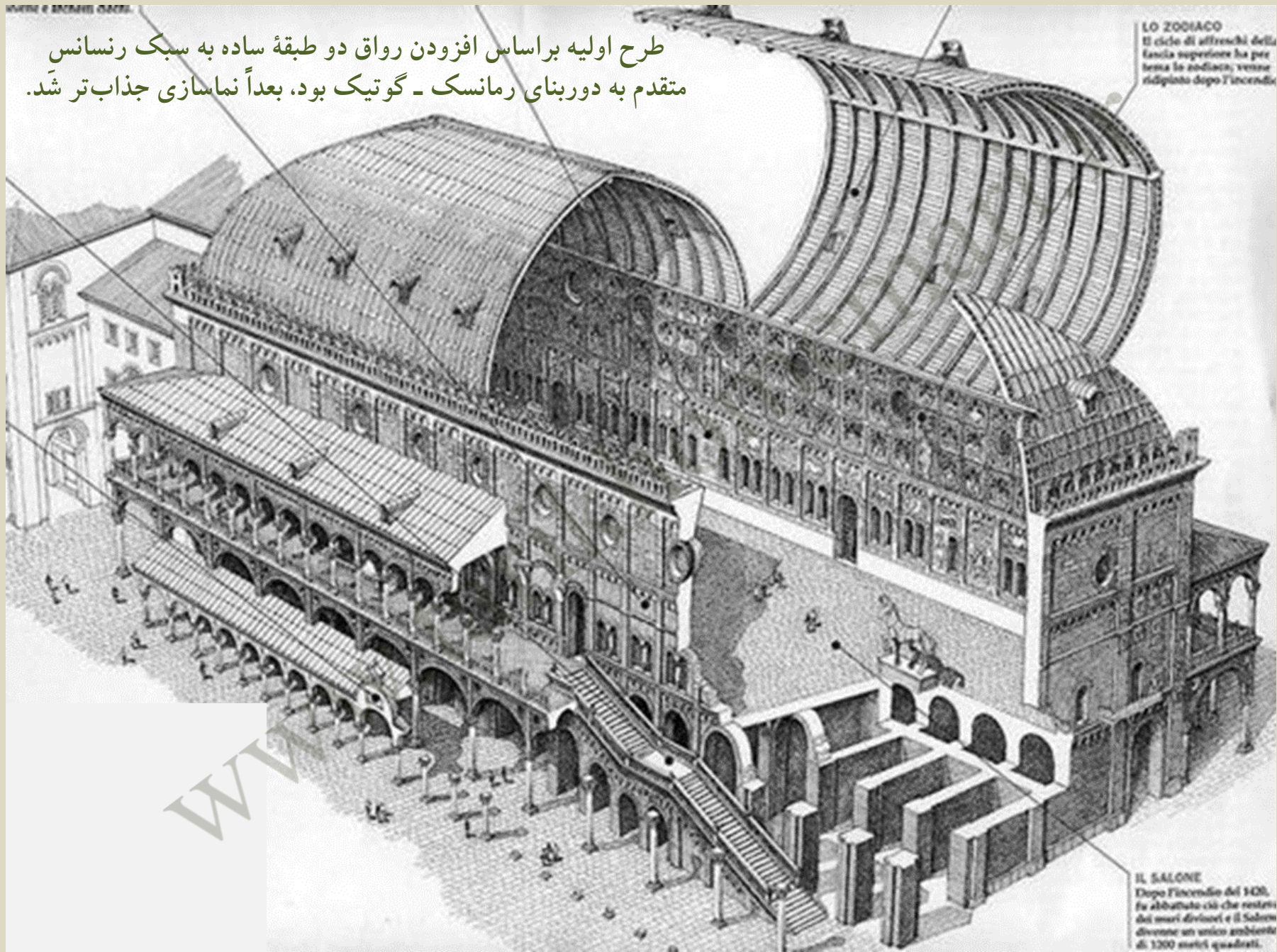
راست بالا: نماسازی رنسانس مترقی: میکل آنجلو
چپ پایین: نماسازی رنسانس متأخر: پالادیو
راست پایین: نماسازی رنسانس متأخر (منریستی): جاکوپو سانسوینو

هر دو بنای رنسانس متأخر اثر پالادیو و سانسوینو، متعلق به نیمه قرن ۱۶ و قابل مقایسه در شیوه پرداخت نما.

طرح اولیه براساس افزودن رواق دو طبقه ساده به سبک رنسانس
متقدم به دوربنای رمانسک - گوتیک بود، بعداً نماسازی جذاب تر شد.

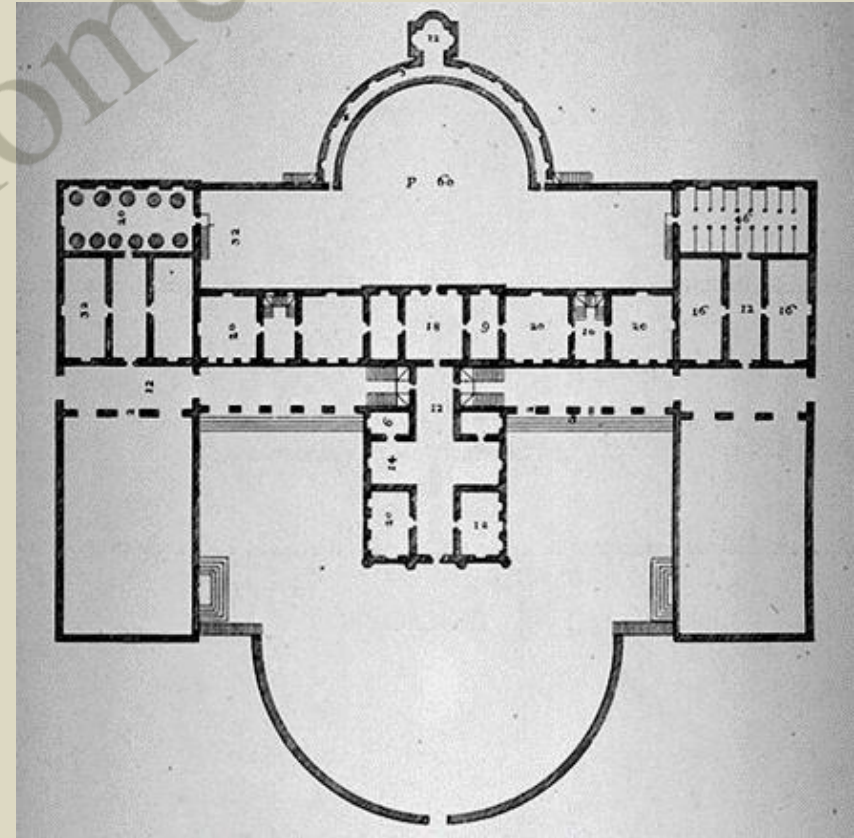
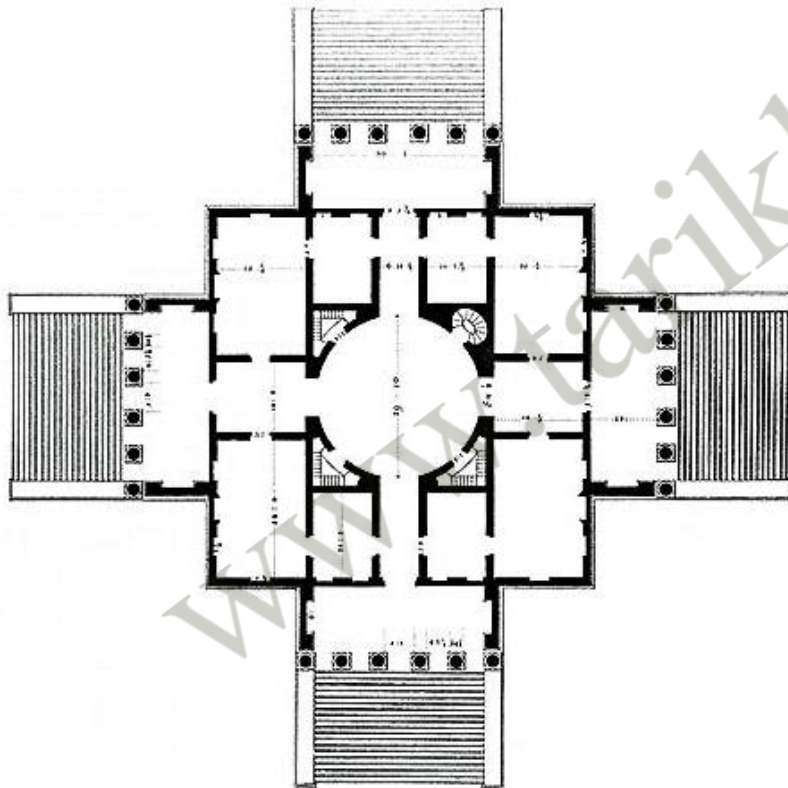

LO ZODIACO
Il ciclo di affreschi della fascia superiore ha per tema lo zodiaco; venne ridipinto dopo l'incendio

IL SALONE
Dopo l'incendio del 1420, fu abbattuto ciò che restava dei muri divisorii e il Salone divenne un unico ambiente di 1200 metri quadrati.

پالادیو و خلاقیت هاگ او در دوران منیریسیم (منریسم) ویلا سازی های این دوران نشان از اشرافیت مآبی جامعه شهری ایتالیا دارد.

بیشترین آثار پالادیو، ویلاهایی عمدتاً با طرح خطی و در شهر ویچنتزا هستند.
اثر شاخص او «روتوندا» فرم مرکز گرای آرمانی رنسانس متری را دارد.

چیستی «ویلا» در ایتالیا

بنا و باغی مسکونی - اعیانی و تفرجی - تابستانی

در بیرون شهر

سکونت موقت در فصول گرم و شرجی در «ویلاها»، سنت اشراف روم باستان بوده است.

اشراف شهری ایتالیای دوره رنسانس که به ثروت و قدرت رسیده بودند دیگر بار سنت ویلاسازی را رواج دادند، در این بین بیشتر کاردینال‌ها و کشیشان بالا مرتبه حضور داشتند.

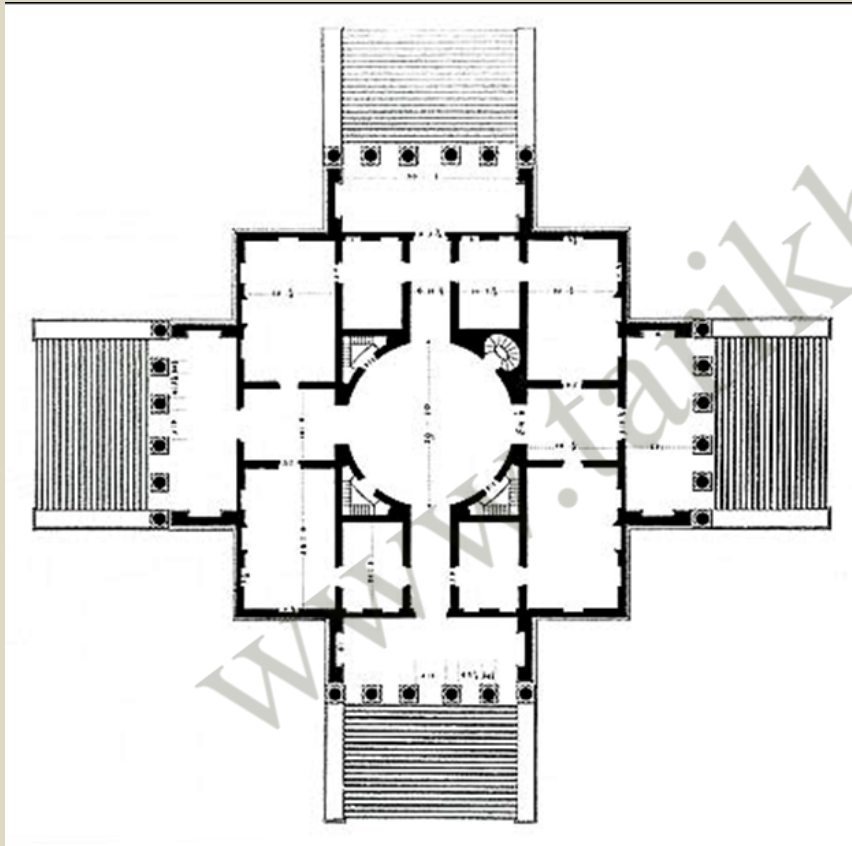
در ویلاسازی دو بخش «بنا» و «باغ» هر دو موضوع طراحی معماران بوده‌اند.

* باغ‌سازی در ویلاهای رنسانس موضوع بحث طراحی منظر و باغ‌سازی است، که آنزمان معمار و باغ‌ساز هر دو در طراحی آن سهیم بودند.

* در بحث تاریخ معماری، منظور از ویلا، بنای ساخته شده در محوطه یک ویلا (باغ) است

Andrea Palladio: Rotonda

«روتوندا» به معنای مدور، یا چرخشی با فرمی مرکزگرا، نام اثری از پالادیو است که نسبت به جهات چهارگانه با زاویه ۴۵ درجه چرخش دارد و اسمی خاص در تاریخ معماری است.

بناک «روتوندا»

در ویلای

دوران بازنشستگی «آمریکو کاپرا»

که یک کشیش و لامرّته بوده،

در حومه شهر «ویچنتزا»

مشرف بر باغ و مزرعه

ساخته شده است.

این بنا و ویلا با نام‌های

«ویلای آمریکو»

و

«ویلای کاپرا»

هم معروف است.

« ویلا روتوندا »

ویچنتزا، ایتالیا

طراحی بنا مبتنی بر تقارن مرکزی است و رو به چهار جهت دارد و بر بلندی ساخته شده است.

بناک «روتوندا»

بیرون شهر ویچنتزا مستقر بر
ارتفاع، مشرف به پیرامون.

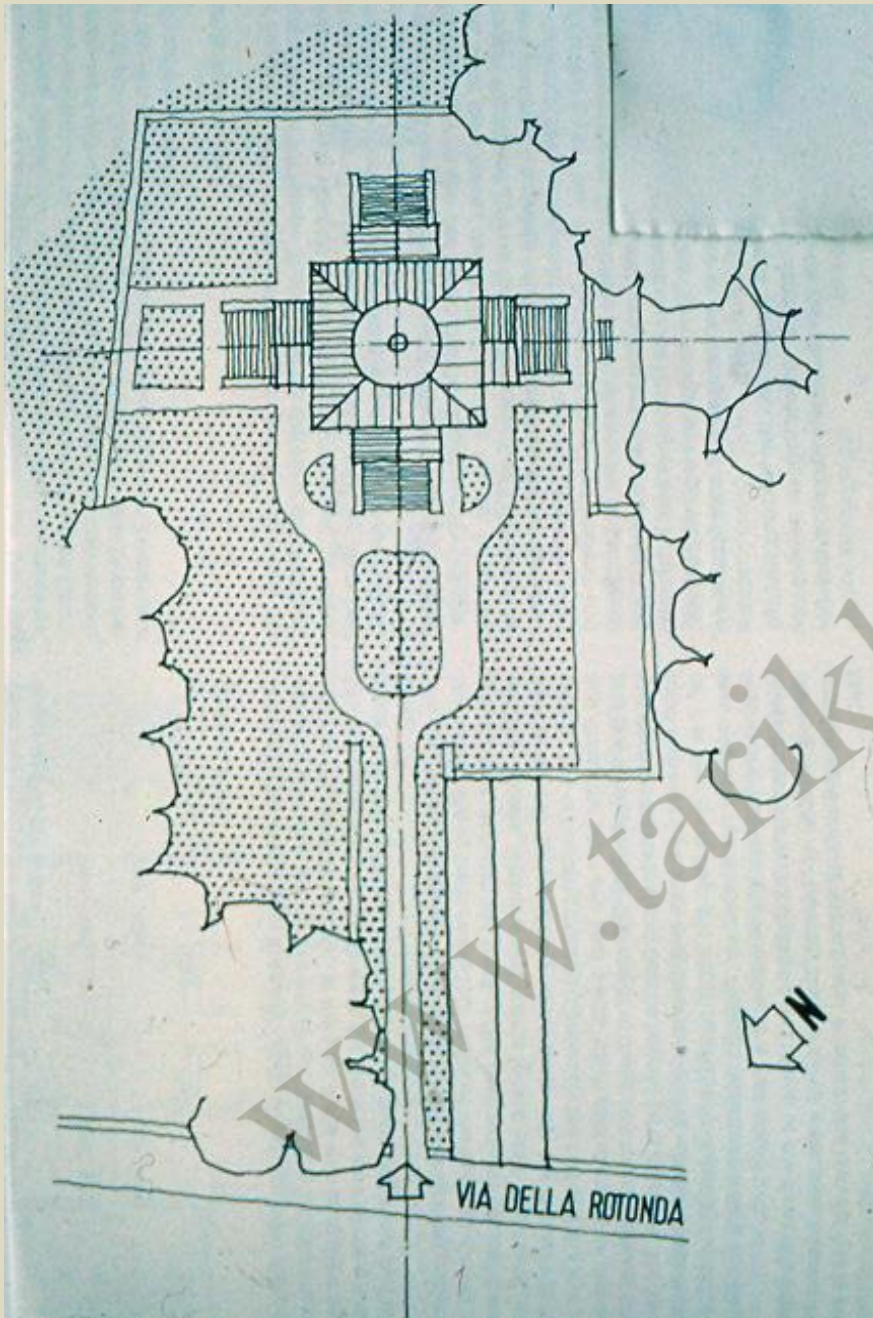
پوشش گنبد و شیب چهارجته
بام بنا، نماسازی با ورودی‌هایی
به سبک معابد رومی و باغ‌سازی
رنسانسی با گیاهان قیچی خورده.

«روتوندا»

قرار گرفته بر بلندای تپه
برای اشراف به یک منظر گسترده طراحی شده،
شامل محوطه باغسازی ویلا و مزارع اطراف.

چپ: در سایت، محوطه نزدیک بنا دارای محوری
تعیین کننده مسیر به سوی ورودی اصلی است.

محور، مرکز و تقارن

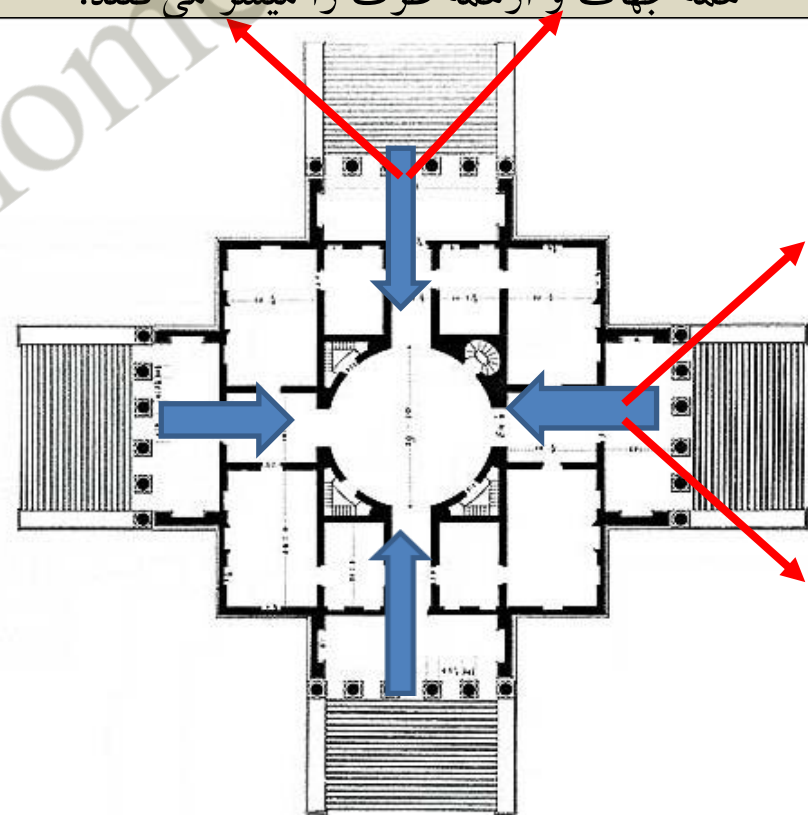
اصول اولیه طرح پلان

خلاقیت برای طراحی فضا با اصول ناب رنسانس از جمله نماسازی.

هدف طرح اشراف به همه جهات بوده و در عین حال پورتیکوهای چهارگانه و پلکان‌های مقابلشان دسترسی به همه جهات و از همه طرف را میسر می‌کنند.

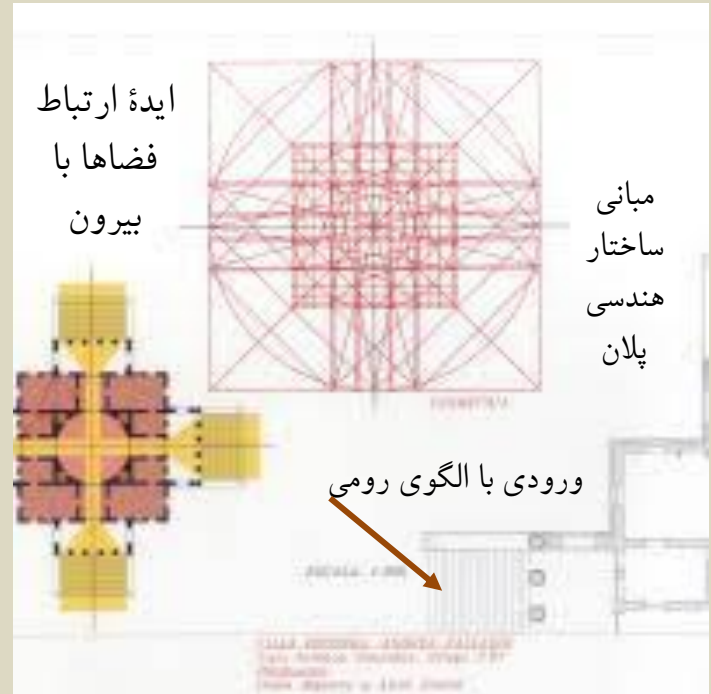
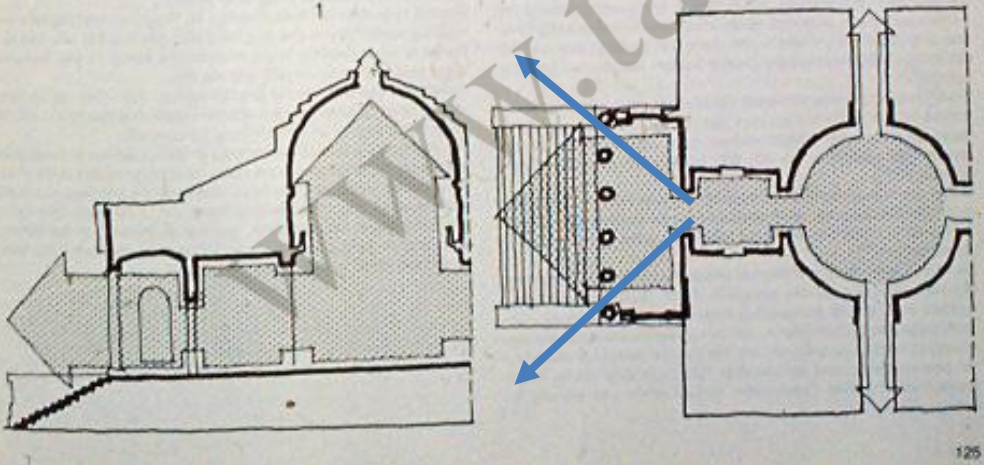
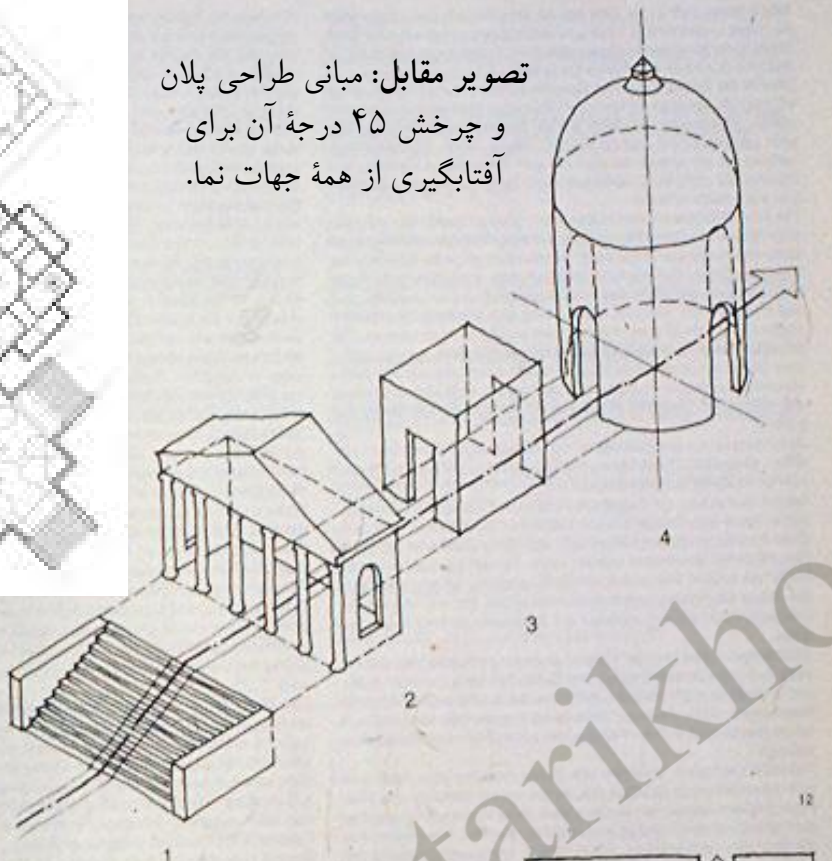
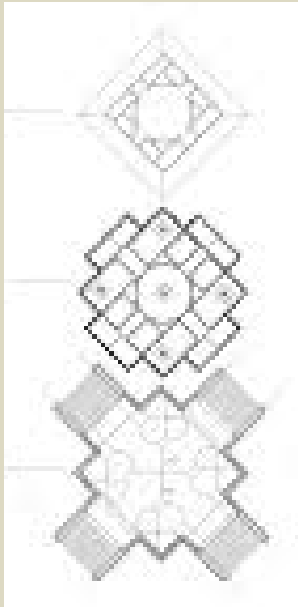

توجه و تأکید به ژرفنمایی از طریق پرسپکتیور یک نقطه‌ای، از اصول اولیه زیبایی‌شناسی رنسانس است.

- سلسله مراتب فضایی
 - تناسب و مدول
 - تناسب و هندسه طرح
- اصولی که پالادیو اعمال کرده است

تصویر مقابل: مبنای طراحی پلان و چرخش ۴۵ درجه آن برای آفتابگیری از همه جهات نما.

ایده ارتباط
فضاها با
بیرون

مبنای
ساختار
هندسی
پلان

ورودی با الگوی رومی

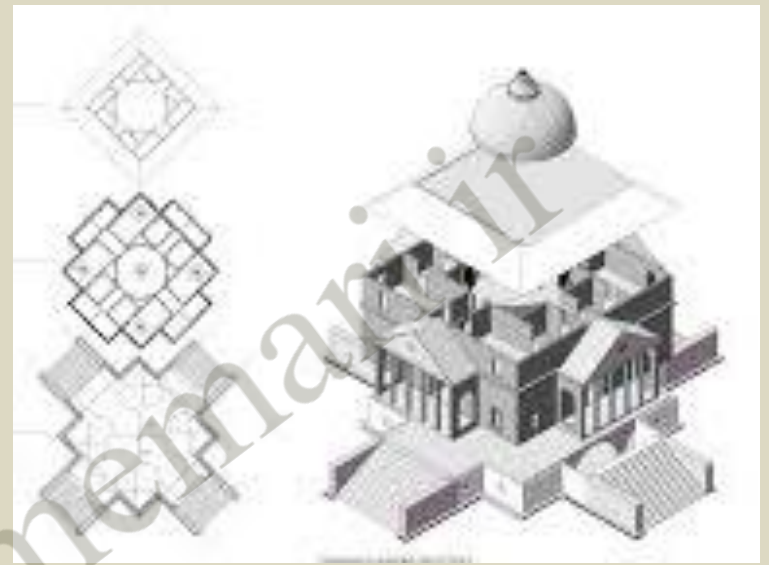
تناسبات و هندسه پنهان نما

توجه به هندسه، تناسبات و روابط هندسی مبانی طراحی خلاقانه پالادیو بودند.
(فارغ از تزئینات افراطی نما که مد روز و شیوه منریست‌ها بود.)

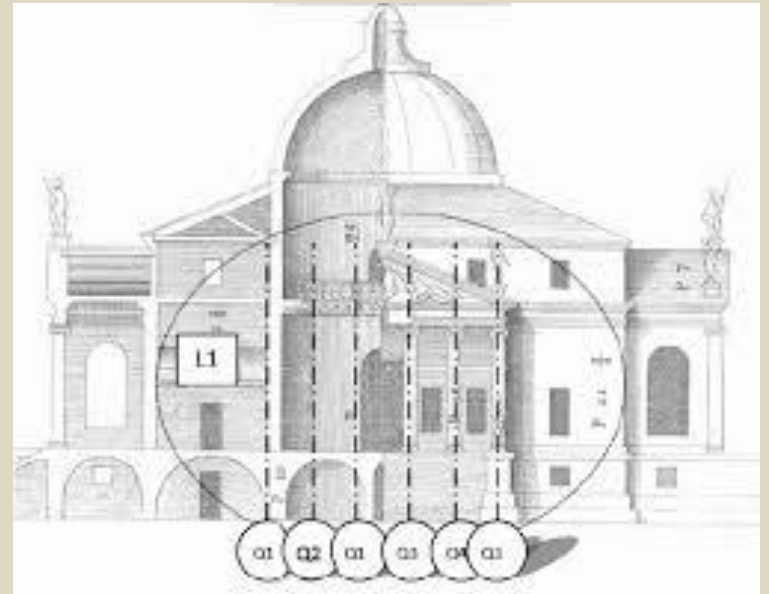
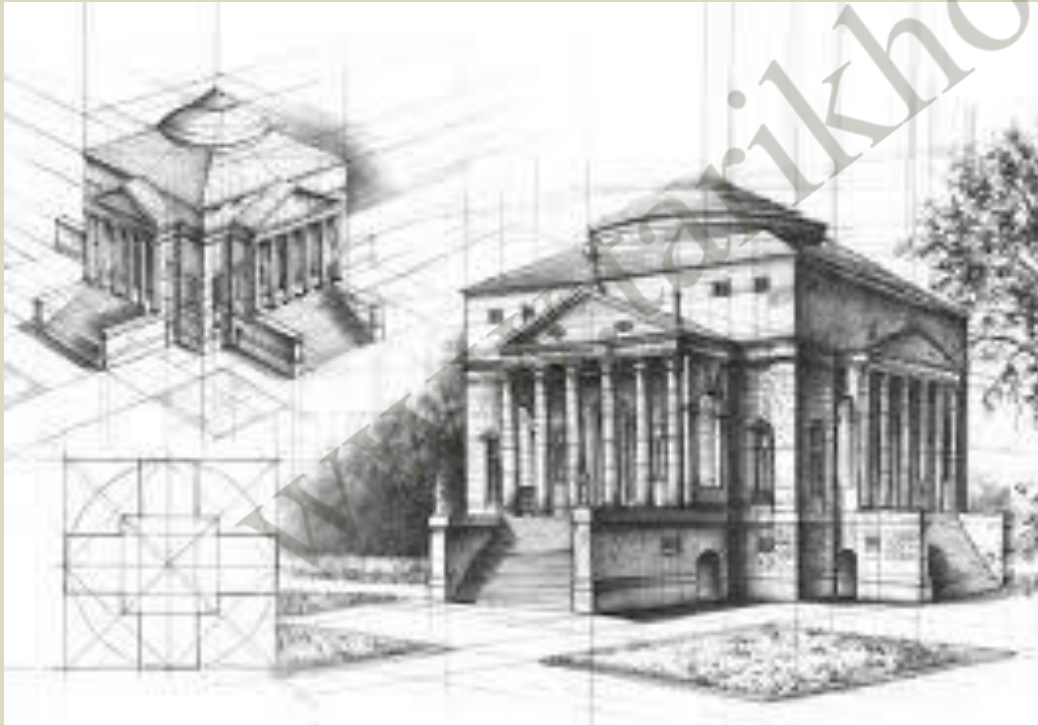

پالادیو چون آلبرتی نظریه پرداز بود و صاحب اثری به نام «چهار کتاب معماری» است.

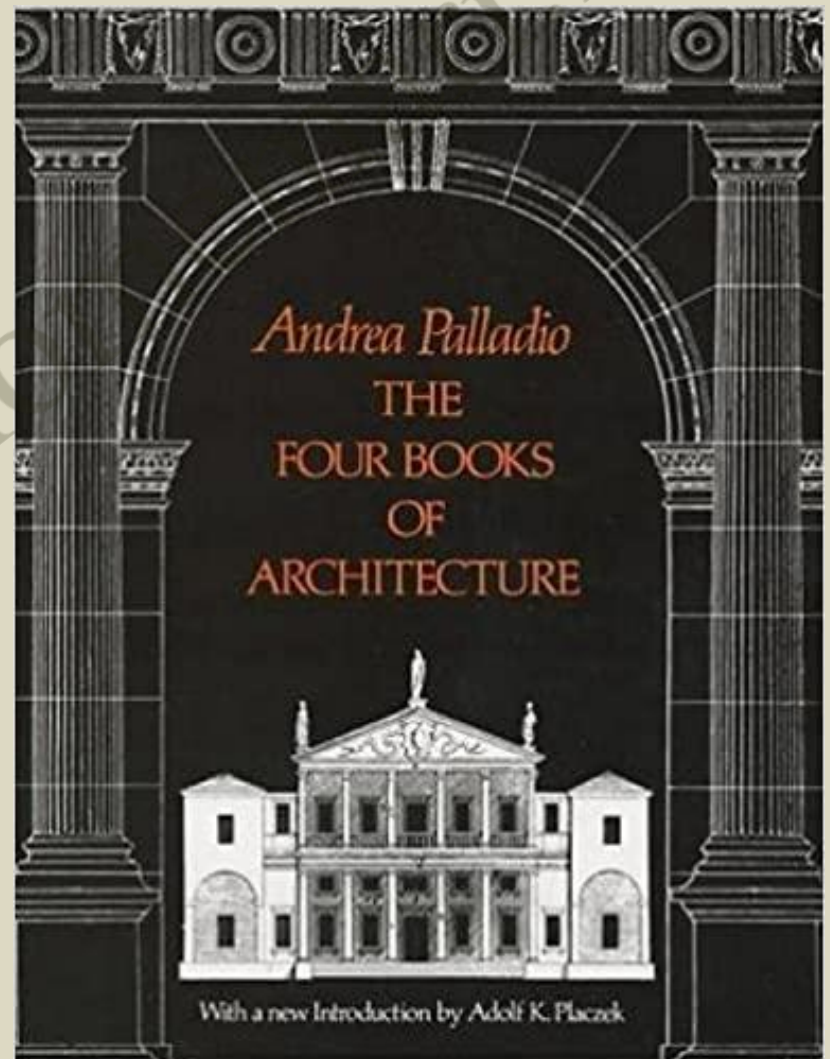
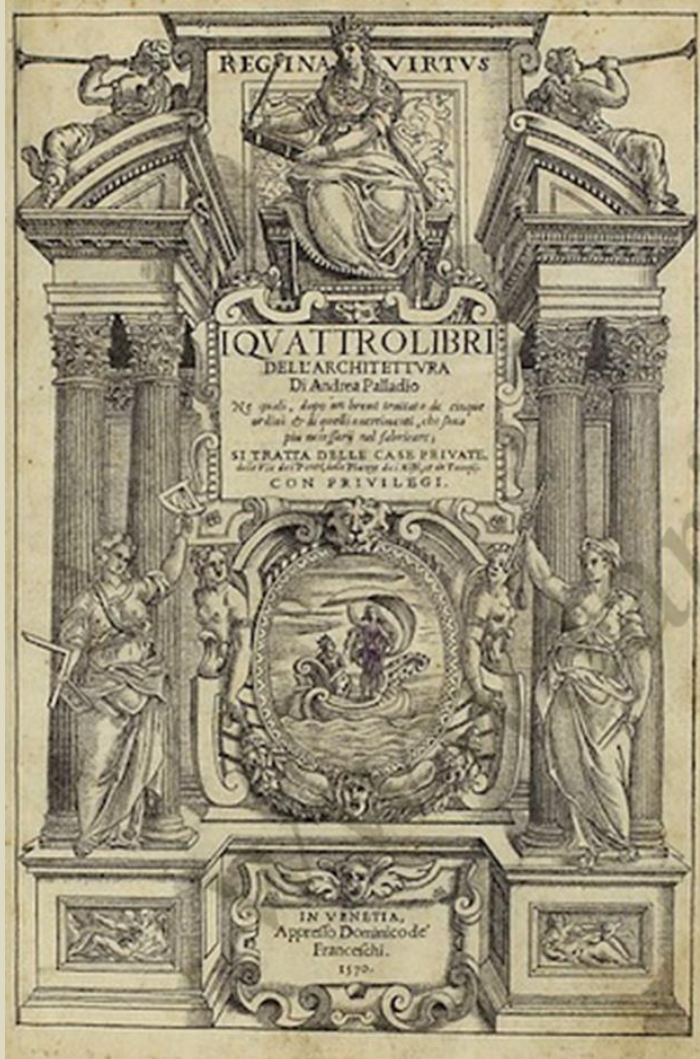
وی به اصول رنسانسی هندسه، تناسبات، تقارن، طرح‌های آرمانی و پرسپکتیو، از لحاظ نظری و عملی پایبند بود. توجه او بیشتر معطوف به طراحی فضا و ترکیب احجام بود تا پرداختن به تزئینات نما.

ترکیب خلاقانه احجام و رعایت نظام هندسی

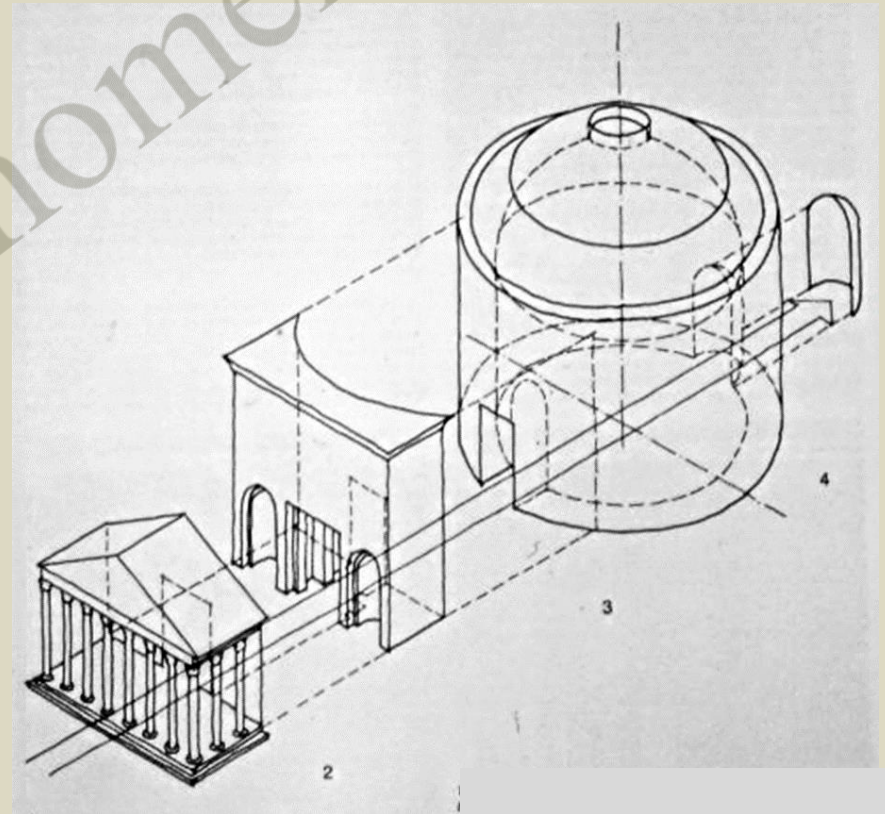
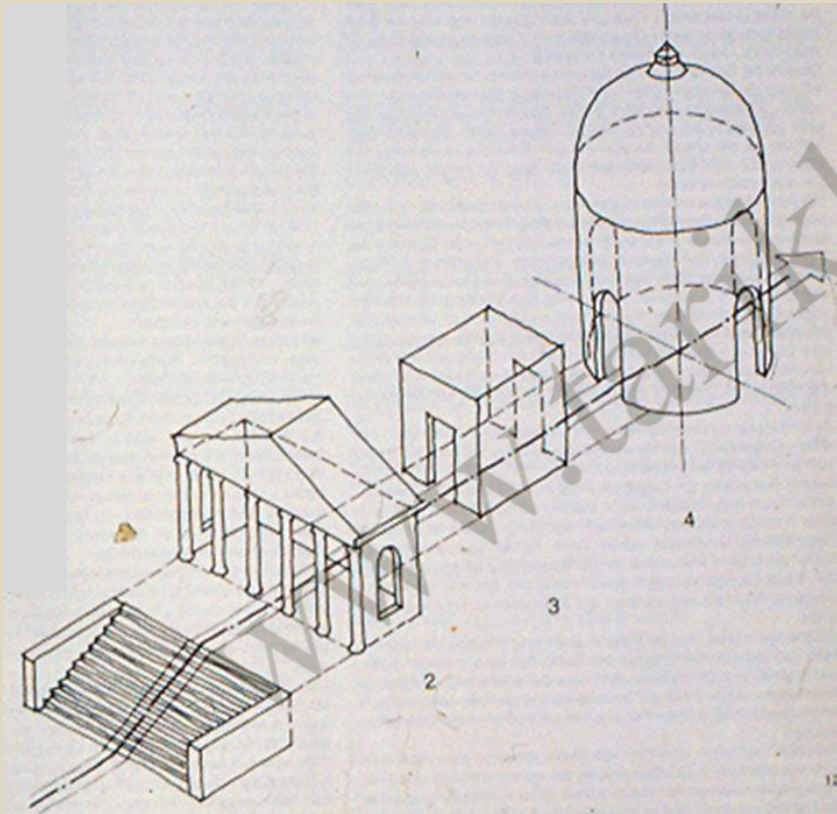

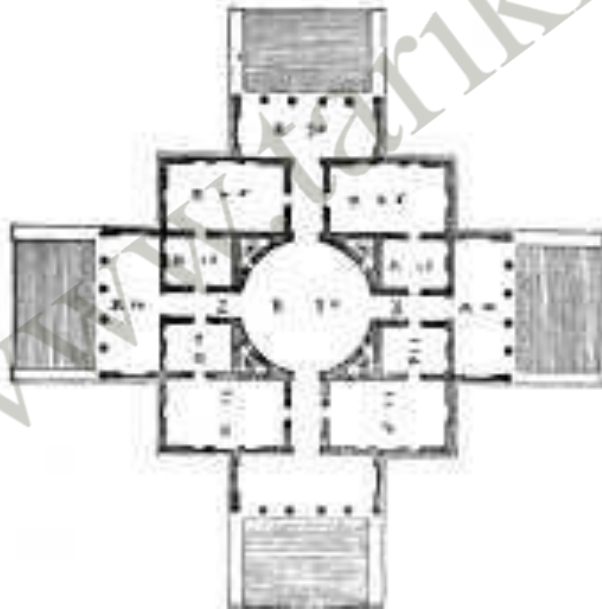
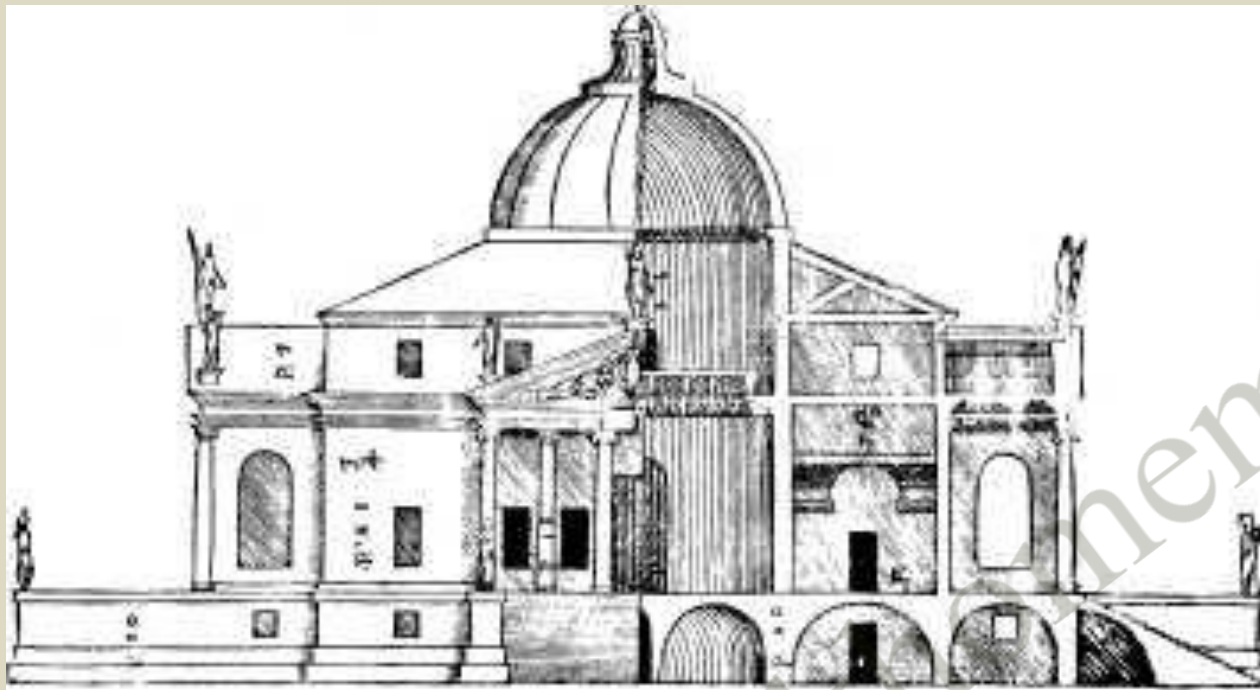
I Quarto Libri Dell'Architettura (Andrea Palladio) The four books of Architecture

تحلیل فرم و فضای ویلا روتوندا

شبهت سلسله مراتب فضایی روتوندا با پانتئون در روم باستان

تحلیل مقطع، نما و پلان و کیفیت بنا

بنا بر بلندای تپه و همزمان
روی سکویی بر فراز یک
زیرزمین قرار دارد.

موضوع اشراف معماری بر
محیط یک اصل در
طراحی این بنا بوده که در
فرم چهارجته آن هم
تأثیر گذاشته ضمن این
که فرمی کامل به معنای
آرمانی آن را فراهم آورده
است.

مقطع ویلا روتوندا

بخشی از ارتفاع گنبد در زیر شیروانی بنا پنهان و در نتیجه خیز کمتری از گنبد مشاهده می‌شود. مقطع گنبد و پوشش آن و پوشش شیبدار سقف بنا نسبت به گنبد معنا دار است. (اجرای نهایی گنبد به این صورت کار «اسکاموتزی»)

زیرزمین و نیم طبقه زیر شیروانی مشخص است.

در عکس، پنجره نیم طبقه دیده می‌شود.

وضعیت امروزه با پیشه و باغ در پس زمینه

در این عکس به طرز جالبی، تابش نور از پشت و زاویه‌ای که ابرها ایجاد کرده‌اند و نیز تجمع درختان در پس‌زمینه و نمای پلکان‌ها با پرسپکتیور یک نقطه‌ای، حالت ژرفنمایی در نقاشی‌های رنسانس را ایجاد کرده‌است.

پایین: نمای
ورودی اصلی

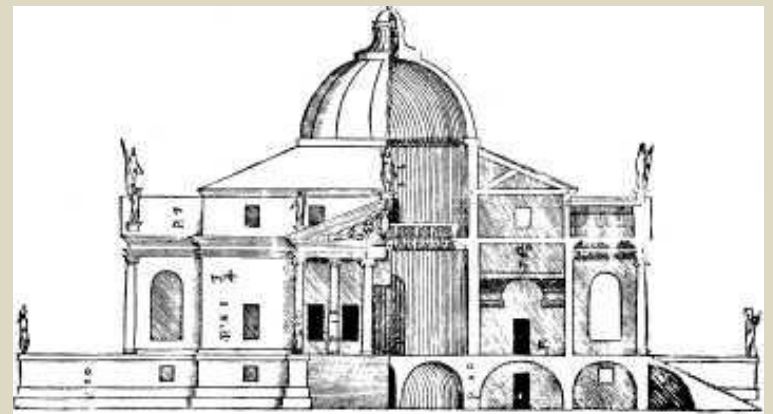
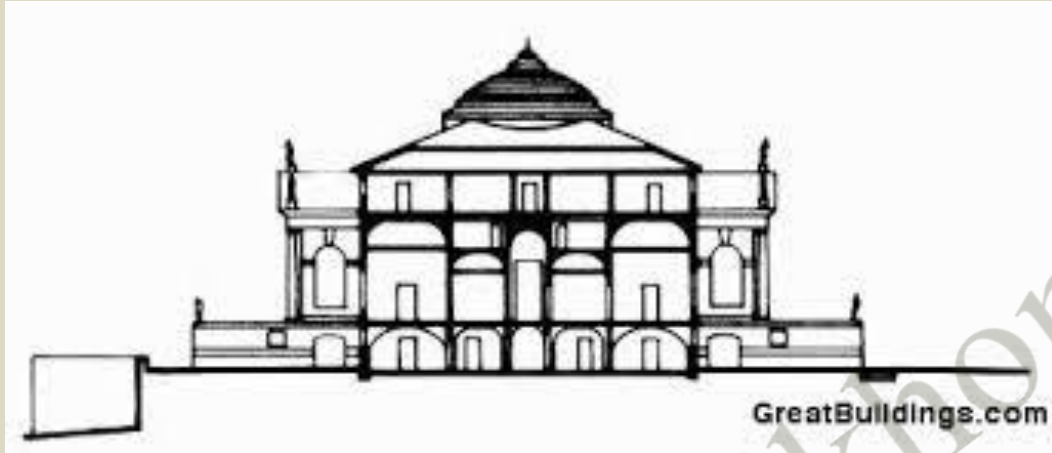
بالا: نماهای
دیگر، همه جا
مجسمه‌ها حضور
دارند.

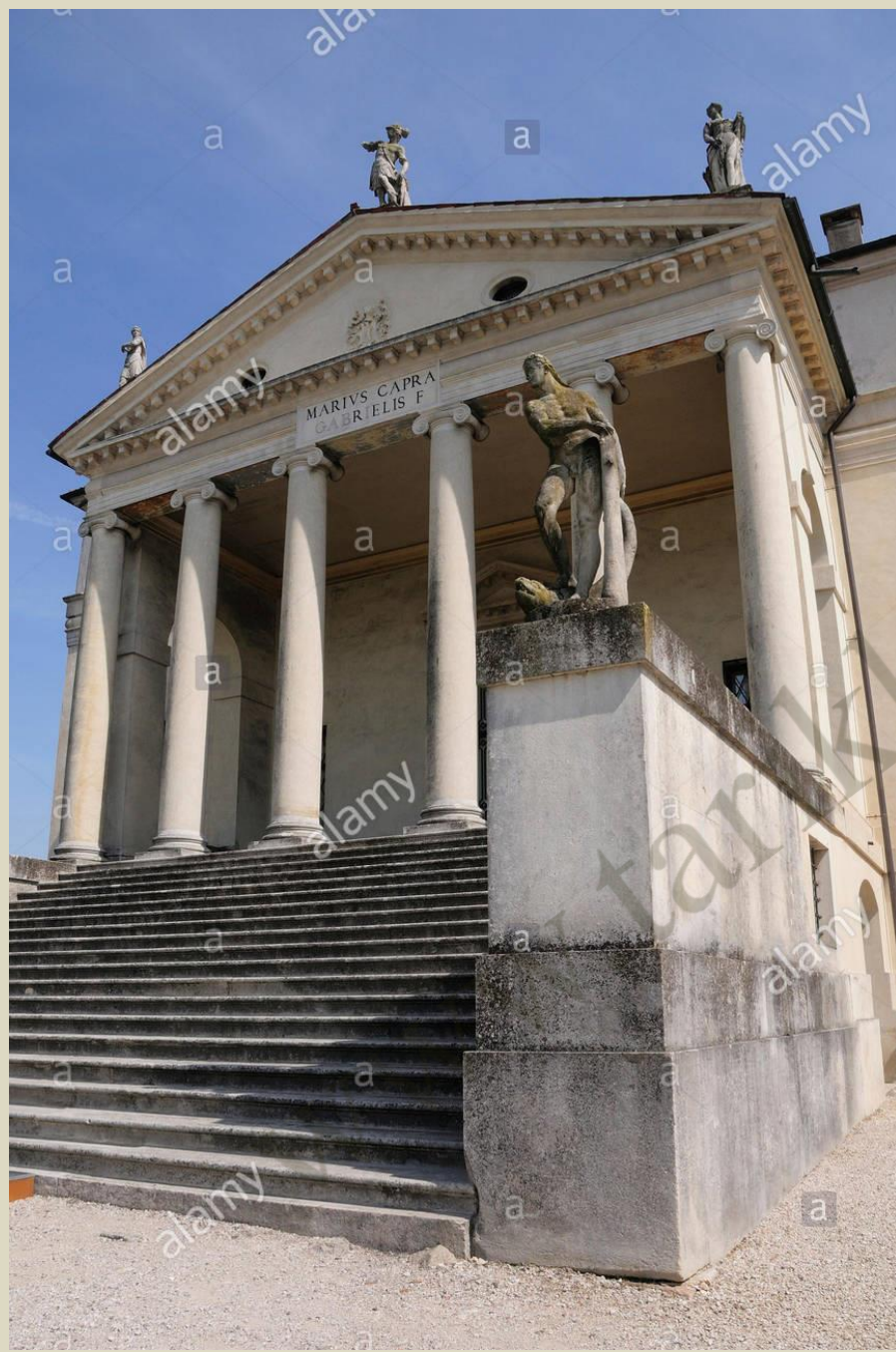

تقارن مرکزی و حضور
گنبد، عامل ایجاد
پرسپکتیو در بعد سوم

پوشش بام و گنبد (گنبد را اسکاموتزی کامل می کند)
گنبد بر اثر طرز پوشش آن، با خیز کم تر به چشم می آید. چرا؟

سازه گنبد نیمکره و پوشش آن در طرح اولیه نیمکره
بوده است که تغییر می کند و بخشی از آن در زیر پوشش
چهارشبه بنا پنهان می شود.

پلکان، پورتیکو، سنتوری و مجسمه‌ها در نما همه با الهام از روم باستان است.

مقیاس عظیم بنا هم الگویی رومی است.

دالان ورودی و فضای مرکزی یا فضای زیر گنبد
با تزئینات منریستی در همهٔ بخش‌ها

منریسم در معماری داخلی (نقاشی‌ها اثر آلساندرو جوانی، باتیستا مگانزیا، و آنسلومو کانرا هستند).

پلکان کتابخانه لورنتسو دی مدیچی اثر میکل آنجلو (میکلانژ)

پرداخت جزئیات معماری داخلی و طرح پلکان به سان مجسمه نشان خلاقیت یک معمار توانمند و متفاوت با نحوه پرداخت فضاهای داخلی در دوره منریسم است: فضا سازی در عوض پرداختن به تزئینات حشو

تزئینات منریستی درون بنا و نمای ساده، یک تضاد عجیب (تزئینات از الحاقات بعدی اند).
گویی معمار جلوۀ بیرونی بنا را در مقابل عناصر چشمگیر منظر تماماً ساده در نظر گرفته است.

بالا: ویلا روتوندا مرکز گرا
پایین: ویلا «امو» نظام خطی با تأکید بر مرکز، ۱۵۶۷

ویلا روتوندا
کاملاً در نظام مرکزگرا
و
ویلا امو که در یک نظام
ترکیبی طراحی شده
است.

باغسازی تغییراتی کرده است، گلدان و مجسمه و نظام هندسی و دید از پرسپکتیو در رنسانس از اصول باغسازی هم هستند، اثر همه این اصول در محوطه دیده می شود. تزئینات فضای درونی در هر دو ویلا از نوع منریستی است (تصویر بالا چپ)

ویلا امو Emo

در یک نظام ترکیبی
مرکزی و خطی

در طراحی بنا سادگی نما و
احجام همچنان غالب است.

ویلاهای خطی معمولاً به دو
سو اشراف دارند.

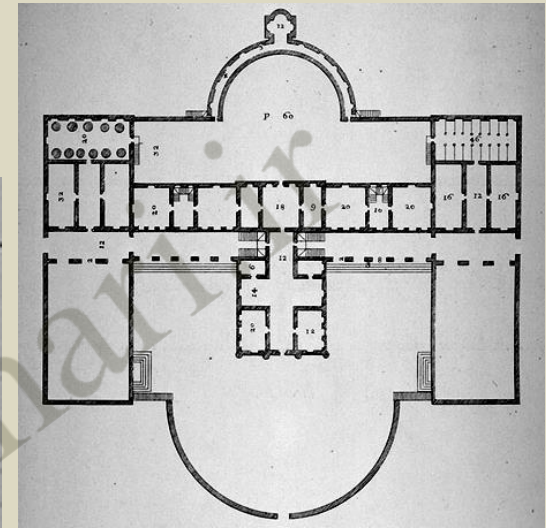
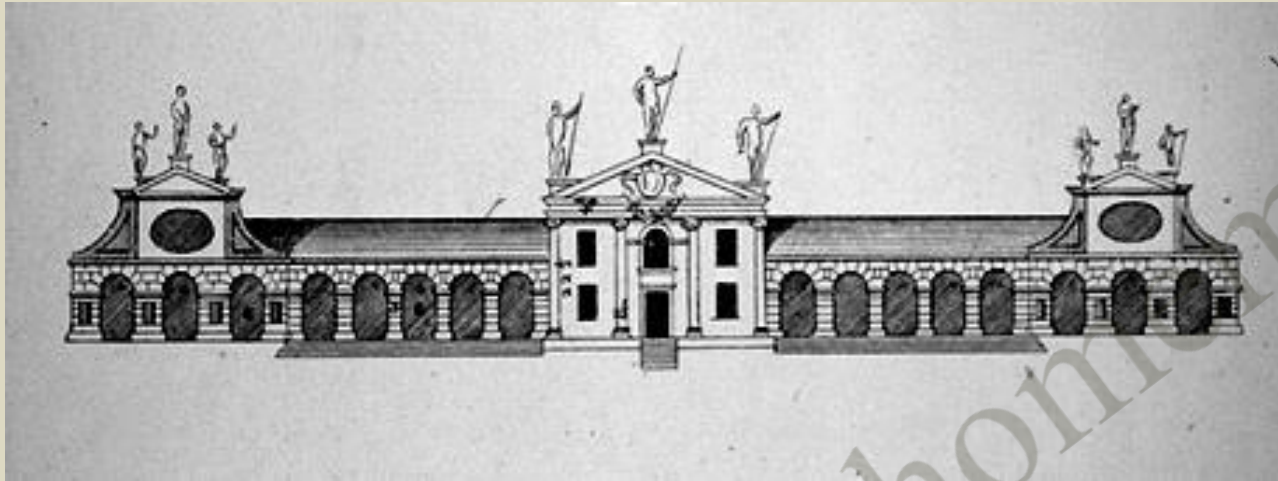
پورتیکو از حجم بنا بیرون
زده و پله‌ها به صورت
رامپ - پله هستند.
باغچه بندی اصول هندسی
دارد.

Villa Emo

رامپ پله برای رسیدن به فضای مرکزی و پورتیکو که هم تراز نمای بنا است. این بنای مرکزی دو بال در همکف در سمت راست و چپ دارد با رواق و اتاق‌هایی در پشت رواق.

ترکیب هسته مرکزی و نظام خطی بال‌ها در Villa Barbaro

ناب‌گرایی روتوندا در نمای این بنا به
منریسم و باروک نزدیک شده‌است.

ویلا امو، رواق ساده در تضاد با تزئینات منریستی داخل فضای مرکزی

پایان معمارگ و نسانس

(شامل سه بخش)

www.tarikhmemari.ir